

*Піддубна Д. С.,
здобувач кафедри аграрного, земельного та екологічного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЮРИДИЧНИЙ ЗМІСТ ПОВНОВАЖЕНЬ СУБ'ЄКТІВ ЩОДО ЗАХИСТУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ – ЕЛЕМЕНТА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Анотація. Стаття присвячена висвітленню змісту повноважень суб'єктів, які здійснюють захист органічної продукції – елемента екологічної безпеки, за чинним законодавством України.

Ключові слова: юридичний зміст, повноваження суб'єктів, органічна продукція, екологічна безпека, законодавство України.

Постановка проблеми. Забезпечення екологічної безпеки через її складовий елемент – органічну продукцію, породжує необхідність здійснювати комплексне дослідження усіх аспектів пов'язаних з таким втіленням, зокрема і повноважень суб'єктів на шляху їхнього захисту. Оскільки таке втілення є новим, то відповідне доктринальне та законодавче закріплення потребує дослідження, корегування і кінцевого запровадження. Окреслене обумовлює взаємозалежність **наукового напрямку з практичним приміненням.**

Аналіз останніх досліджень. З метою повного висвітлення досліджуваного напрямку варто виокремити наукові доробки вчених, які містять в деякій мірі опосередковані напрацювання стосовно запровадження органіки, захисту екологічної безпеки, питань, пов'язаних із генетично модифікованими організмами, адже саме останні більш за все і зумовили перехід до окресленого напрямку виробництва – В. І. Лозо, О. Ю. Піддубний, А. П. Гетьман, Г. І. Балюк, В. І. Семчик, Ю. С. Шемшученко, М. В. Краснова, І. І. Каракаш та ін.

Мета дослідження – розгляд юридичного змісту повноважень суб'єктів, які здійснюють захист органічної продукції за чинним законодавством України, яка досягається шляхом використання методів: компаративістики, герменевтики, формальної логіки.

Викладення основного матеріалу. Враховуючи відсутність в Україні спеціальних законодавчих актів у сфері органічного виробництва, потрібно звернутись до законопроектів у сфері органіки та виокремити певні положення стосовно розподілення функцій відповідних суб'єктів.

Повноваження – «сукупність прав і обов'язків державних органів і громадських організацій, а також посадових та інших осіб, закріплених за ними у встановленому законодавством порядку для здійснення покладених на них функцій» [2, с. 590]. Від вірно розподілених напрямів їхньої діяльності залежить ефективність втілення певної програми, концепції, законодавчого розроблення у повсякденне життя громадян.

У відповідності до законопроекту Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподар-

ської продукції та сировини» [3] передбачаються органи, що здійснюють державну політику у сфері виробництва та обігу органічної продукції (сировини). Основи державної політики у окресленій сфері покладаються на Верховну Раду України, державну політику здійснюють Кабінет Міністрів України та інші органи виконавчої влади відповідно до законодавства (при чому далі, статтями 8, 9, опосередковано 10 законопроекту – перелічуються повноваження певних органів виконавчої влади, що ставить під питання застосування такого законодавчого закріплення, адже закон – це акт, який повинен містити урегулювання і визначення усіх ключових позицій).

Повноваженнями Кабінету Міністрів України визначаються: «забезпечення здійснення державної політики та міжнародного співробітництва у сфері виробництва та обігу органічної продукції (сировини); розроблення та здійснення загальнодержавних програм з розвитку виробництва та обігу органічної продукції (сировини); затвердження Правил органічного виробництва; внесення пропозицій до проекту закону України про Державний бюджет України на відповідний рік щодо фінансового забезпечення суб'єктів органічного виробництва, їх фінансової підтримки» [3] (стосовно даного повноваження, вважаємо, недоцільне його застосування, адже, виходячи із умов реалізації звичайних сільськогосподарських дотацій, які отримують не всі перелічені законом суб'єкти, а лише великі агрофірми, і на реалізацію яких потрібно кошти, як завжди, що спричинить подальшу розробку, втілення в життя якогось виду податку з відповідною як приклад метою, та покладеться така сплата на звичайних громадян; шляхом вирішення у цьому напрямі є не втілення дотацій, а створення можливості суб'єктами господарювання вільно експортувати сільськогосподарську продукцію); «спрямування та координація діяльності міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, які забезпечують державну політику у сфері виробництва та обігу органічної продукції (сировини), зокрема, щодо здійснення сертифікації, державного нагляду (контролю); забезпечення співпраці органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з суб'єктами органічного виробництва, їх об'єднаннями, громадськими організаціями, науковими установами та навчальними закладами; здійснення заходів, спрямованих на залучення інвестицій та підвищення ефективності міжнародної технічної допомоги для розвитку виробництва та обігу органічної продукції (сировини) та державну координацію за їх діяльністю; організація та забезпечення поширення інформації про

виробництво та обіг органічної продукції (сировини), органічну продукцію, їх контроль, зокрема в засобах масової інформації» [3].

Центральний орган виконавчої влади з питань аграрної політики та продовольства у сфері виробництва та обігу органічної продукції (сировини) наділений наступними повноваженнями – здійснення атестації виробництва органічної продукції (сировини) та видача відповідних атестатів (не зовсім зрозумілим є таке повноваження, адже на міжнародному рівні така позиція законодавчо не передбачається); реалізація державної політики; участь у розробці та здійсненні державної програми розвитку виробництва і обігу органічної продукції (сировини); внесення пропозицій Кабінету Міністрів України щодо державної підтримки розвитку виробництва, обігу органічної продукції (сировини) та суб'єктів органічного виробництва; розробка Правил органічного виробництва, державного логотипу для органічної продукції (важливим є факт логотипу органічної продукції – оскільки його форма, структура, складові передбачені уже і діють на світовому рівні, а однією із умов допуску продукції як органічної на міжнародні ринки є наявність логотипу усталеного зразка, тому з розробкою державного логотипу необхідно дуже обережно поводитись, щоб не створити проблему на шляху експорту такої продукції); ведення реєстру виробників органічної продукції (сировини) та забезпечення опублікування офіційних відомостей про осіб, які здійснюють виробництво, реалізацію органічної продукції (сировини); організація підготовки кваліфікованих кадрів для виробництва органічної продукції (сировини), підвищення їхньої кваліфікації, внесення пропозицій Кабінету Міністрів України щодо фінансування фундаментальних та прикладних наукових досліджень у сфері агроєкології і виробництв органічної продукції (сировини), створення наукових парків для трансферу інновацій від практики до науки (при цьому агроєкологія серед науковців визначається як «розділ екології, предметом якого є розробка інструментів, необхідних для отримання якісної сільськогосподарської продукції в умовах промислового господарювання, враховує пов'язані з ним впливи на екологію, як то: застосування хімічних і біологічних добрив, меліорація ґрунтів тощо» [3], при цьому якість продукції – «сукупність корисних властивостей і характеристик продукції або послуги якими визначається їхня здатність задовольняти встановлені або передбачувані потреби споживача щодо конкретних цілей їх використання чи споживання» [4, с. 507]); розповсюдження інформації про виробництво та реалізацію органічної продукції (сировини), органічну продукцію, систему гарантій і контроль в засобах масової інформації із залученням заінтересованих сторін; інші повноваження, «передбачені цим Законом» [3]. Центральний орган виконавчої влади з питань технічного регулювання та споживчої політики – затверджує технічні регламенти у сфері виробництва органічної продукції (сировини); органи сертифікації у сфері виробництва та обігу органічної продукції (сировини) – здійснюють сертифікацію органічної продукції (сировини), земель (ґрунтів) і видають відповідні сертифікати; державний нагляд (контроль)

покладається на центральний орган виконавчої влади з питань аграрної політики та продовольства України і органи сертифікації.

Законопроект Закону України «Про засади органічного виробництва» [5] пропонуються повноваження центральних органів виконавчої влади у сфері органічного виробництва, які поділяються на центральний орган виконавчої влади з питань формування та забезпечення реалізації державної аграрної політики у сфері органічного виробництва – затверджують правила органічного виробництва; реалізують державну політику у зазначеній сфері; беруть участь у розробці і виконанні державної програми розвитку органічного виробництва; ведуть реєстр операторів органічного виробництва, забезпечення опублікування офіційних відомостей про таких операторів (дане повноваження відповідає міжнародним вимогам, але стосовно закріплення позицій щодо операторів, то у даному напрямі необхідно створювати належну правову базу, оскільки на сьогодні в такій інтерпретації вони не передбачаються, або ж здійснити їхнє створення на базі відповідного органу виконавчої влади); розміщують відомості про органічне виробництво, органічну продукцію (сировину), систему гарантій, контроль в засобах масової інформації; і центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері технічного регулювання – погоджує нормативно-правові акти з питань органічного виробництва; визначає основні принципи, структуру, правила системи сертифікації органічного виробництва; розробляє, затверджує порядок призначення органів з сертифікації органічного виробництва; призначає в установленому порядку органи сертифікації органічного виробництва, здійснює координацію, контроль їх діяльності (в даному повноваженні зазнали переплетення основні і організаційні принципи); встановлює правила сертифікації органічного виробництва, визнає сертифікати інших держав щодо органічного виробництва; вирішує спірні питання з дотримання правил сертифікації органічного виробництва; веде Реєстр сертифікатів органічного виробництва; організовує інформаційне роз'яснення з питань сертифікації органічного виробництва. Разом з окресленими органами говориться про центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері захисту прав споживачів щодо обігу органічної продукції (сировини), визначаються законодавством про захист прав споживачів. Оцінка придатності земель і об'єктів для виробництва органічної продукції (сировини) проводиться органом сертифікації на основі висновків відповідних установ, визначених центральним органом виконавчої влади з питань формування та забезпечення реалізації державної аграрної політики у сфері органічного виробництва.

У відповідності до законопроекту Закону України «Про органічне виробництво» [6], основи державної політики у досліджуваній сфері визначаються Верховною Радою України, а її здійснення покладається на Кабінет Міністрів України та інші органи виконавчої влади.

Серед повноважень Кабінету Міністрів України визнано: забезпечення здійснення державної політики та міжнародного співробітництва у сфері органічного

виробництва; розроблення і здійснення загальнодержавних програм з розвитку органічного виробництва; спрямування, координація діяльності міністерства, інших центральних органів виконавчої влади, які забезпечують державну політику у сфері органічного виробництва, зокрема щодо здійснення сертифікації, державного нагляду (контролю); затвердження правил органічного виробництва; створення відповідного консультативно-дорадчого органу з питань органічного виробництва; організація поширення інформації про органічне виробництво, органічну продукцію, їх контроль, зокрема в засобах масової інформації [6]. Стосовно центрального органу виконавчої влади з питань аграрної політики та продовольства у сфері органічного виробництва виокремлюється розробка нормативно-правових актів; здійснення державного нагляду (контролю); реалізація державної політики; участь у розробці і здійсненні державної програми розвитку органічного виробництва; підготовка пропозицій Кабінету Міністрів України щодо створення, діяльності консультативно-дорадчого органу з питань органічного виробництва; розробка правил органічного виробництва, затвердження форми сертифікаційного рішення, сертифіката, державного логотипу для органічної продукції; ведення реєстру операторів органічного виробництва та забезпечення опублікування офіційних відомостей про операторів органічного виробництва; розповсюдження інформації про органічне виробництво, органічну продукцію, систему гарантій і контролю в засобах масової інформації із залученням заінтересованих сторін. Центральний орган виконавчої влади з питань технічного регулювання та споживчої політики затверджує технічні регламенти у сфері органічного виробництва, а органи сертифікації здійснюють інспектування, сертифікацію у сфері органічного виробництва і видають відповідні сертифікати або сертифікаційні рішення.

Досліджуваний законопроект передбачає новий орган, якого не пропонувалось у двох попередньо досліджуваних законопроектах, а саме – громадська рада з питань органічного виробництва, як консультативно-дорадчий орган.

Законодавство у сфері біотехнологій [1; 7; 8] закріплює норми, що передбачають створення Комісії з біологічної та генетичної безпеки проведення генетично-інженерних робіт, таке закріплення в певній мірі зазнає погодження з міжнародними стандартами (крім згадуваних нормативно-правових актів можемо зазначити Конституцію Міжнародної асоціації з контролю за якістю насіння [9]) і є можливим на шляху втілення органічного виробництва. Про запровадження операторів говориться у Стандартах органічного сільськогосподарського виробництва та маркування сільськогосподарської продукції і продуктів харчування «БІОЛан» [10].

Висновки. Розглянуті нормативно-практичні позиції у відповідності із останніми законодавчими змінами, дають нам можливість звернутись до наукових теоретичних поглядів, але враховуючи швидкоплинність часу, розгляду підлягатимуть лише основоположні аспекти. Так, М. Малишко виокремлює, що «...виключно законами України, які приймає лише Верховна Рада України, визначаються: права, свободи й обов'язки лю-

дини і громадянина, а також гарантії дотримання прав і свобод (п. 1 ст. 92 Конституції України), включаючи й екологічні; основи користування природними ресурсами ... (п. 5 ст. 92); основи охорони здоров'я й екологічної безпеки (п. 6 ст. 92); ... основи національної безпеки (п. 18 ст. 92), включаючи й екологічну; ... основи цивільно-правової відповідальності ... (п. 22 ст. 92), що стосується і екологічної сфери тощо» [11, с. 46].

З такого підходу, ще раз підтверджується доцільність та необхідність розгляду виокремленого напрямку, а також – під час вирішення питання змісту повноваження суб'єктів варто стверджувати, про доцільності їхнього закріплення лише законами України, про розробку чіткої структури з конкретно визначеними повноваженнями, що як наслідок спричинить простоту у контролі, застосуванні відповідальності у разі невиконання нормативних положень, не нагромадження розгалуженою системою відповідних органів, а на шляху втілення органіки у сільському господарстві повинні існувати: оператори і Комісія, які будуть наділені усім комплексом належних прав, обов'язків, відповідатимуть міжнародним стандартам.

Література:

1. Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів: Закон України від 31 травня 2007 року // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 35. – Ст. 484.
2. Юридична енциклопедія : В 6 т. / [Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін]. – К. : Укр. енцикл., 1998. – Т. 4 : Н–П. – 2002. – 720 с.
3. Законопроект «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини»: Закон України. Від 13.01.2012 р. // Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=42324.
4. Юридична енциклопедія : В 6 т. / [Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін]. – К. : «Укр. енцикл.», 1998. – Т. 6: Т–Я. – 2004. – 768 с.
5. Законопроект «Про засади органічного виробництва»: Закон України від 18 січня 2012 року // Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=42361.
6. Законопроект «Про органічне виробництво»: Закон України від 25 травня 2007 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.organic.com.ua/ru/homepage/---q-q?showall=1>.
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації повноважень органів виконавчої влади у сфері екології та природних ресурсів, у тому числі на місцевому рівні : Закон України від 16.10.2012 № 5456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5456-17>.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Міністерства аграрної політики та продовольства України, Міністерства соціальної політики України, інших центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується через відповідних міністрів : Закон України від 16.10.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5462-17>.
9. Конституція Міжнародної асоціації з контролю за якістю насіння від 04 червня 1971 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_j01.
10. Стандарти органічного сільськогосподарського виробництва та маркування сільськогосподарської продукції і продуктів харчування «БІОЛан» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.biolan.org.ua/download.php?downloadid.
11. Малишко М. Конституційні основи екологічного права та їх місце в екологічній правовій системі / М. Малишко // Право України. – 2011. – № 2. – С. 44-51.

Поддубная Д. С. Юридическое содержание полномочий субъектов относительно защиты органического производства – элемента экологической безопасности Украины

Аннотация. Статья посвящена освещению содержания субъектов, которые осуществляют защиту органической продукции – элемента экологической безопасности, в соответствии с действующим законодательством Украины.

Ключевые слова: юридическое содержание, полномочия субъектов, органическая продукция, экологическая безопасность, законодательство Украины.

Poddubnaya D. Legal maintenance of plenary powers of subjects in relation to defence of organic production – element of ecological safety of Ukraine

Summary. The article is devoted illumination of maintenance of subjects which carry out defence of organic products – element of ecological safety, in accordance with the current legislation of Ukraine.

Key words: legal maintenance, plenary powers of subjects, organic products, ecological safety, legislation of Ukraine.